

Kakva je... jabuka?

Rade, Renata

Source / Izvornik: **Dijete, vrtić, obitelj : Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 2004, 10, 15 - 17**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:257:424836>

Rights / Prava: [In copyright/Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-10**

Repository / Repozitorij:

[SUVAG Polyclinic Repository](#)

Kakva je ... jabuka?

Renata Rade, prof. logopedinja - ritmičarka
Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Zagreb

Djeca usporena govorno-jezičnog razvoja

Već više od 25 godina radim u Poliklinici za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG. Cjelokupna djelatnost Poliklinike Suvag temelji se na verbotonalnoj metodi prof. Guberine. Mnoge umjetnosti (plesna, glazbena, dramska, likovna) ustupile su VT metodi svoj stvaralački kapacitet i pomogle u ostvarivanju bolje razine funkcioniranja za mnoge male i velike korisnike verbotonalne rehabilitacije.

Moja su briga djeca s teškoćama u govornom i/ili jezičnom razvoju, u dobi do polaska u školu. Posebnu brigu posvećujem maloj djeci u dobi do četvrte godine koja imaju usporen govorno-jezični razvoj. Dijete usporena govorno-jezičnog razvoja prepoznajemo po nekim od ovih znakova:

- U prvoj godini života spontano se glasa manje od svojih vršnjaka.
- S 18 mј. ne razumije jednostavne naloge (npr. "Dodil!", "Uzmi!") i ne zna na zahtjev pokazati predmete iz bliske okoline.
- S 2 godine ne može pokazati imenovane slike svakodnevnih predmeta. Ne služi se raspoznavljivim riječima, nego nerazumljivo "mumija".
- S 3 godine ne razumije jednostavne pridjeve (velik, malen). Otežano uči male dječje pjesmice. Rečenice su najviše dvočlane.
- S 4 godine ima nerazumljiv govor. Rječnik i rečenične strukture su siromašni. Pokazuje teškoće u postavljanju pitanja i u odgovaranju na pitanja.

Ovako je drvo veliko! Vedran
(7 g.) DV Suvag

Za najveći broj djece usporena razvoja govora roditelji ne traže pomoć jer misle da ona niti ne postoji. Posebno su "zaboravljena" djeca koja nisu obuhvaćena niti jednim oblikom predškolskog programa. Stoga je u ime Hrvatske verbotonalne udruge, a pod pokroviteljstvom Ministarstva obitelji, branitelji i međugeneracijske solidarnosti, pokrenut projekt u okviru kojeg se po zagrebačkim vrtićima održavaju seminari za roditelje i odgojitelje djece usporena govorno-jezičnog razvoja.

Moderne neuroznanost tvrdi da je rano poticanje govorno-jezičnog razvoja moguće još u vrijeme majčine trudnoće. Kasnije, u mnoštvu nježnih interakcija između roditelja i djece, prepoznaju se brojni, za razvoj komunikacije i govora, blagotvorni roditeljski postupci. Kad ih se oplemeni spoznajama struke, poticanje govora "u osvit" njegova razvoja jest ulaganje u obitelj, u djitetovo bolje govorno-jezično funkcioniranje i kasnije uspješnije školovanje.

Boli glava

Sam razvoj govora i jezika ovisan je o raznim sposobnostima (kognitivnim, motoričkim, senzoričkim). To ga čini veoma krhkim, pogotovo kad se radi o procesima senzorne integracije. Zahvaljujući tim procesima, prema mozgu pristizu senzorički podražaji čiji se putovi djelomično medusobno "preklapaju". Različita područja mozga pristigle informacije medusobno razmjenjuju, proširuju, uspoređuju i upotpunjaju te stvaraju doživljaje, osjećaje, sposobnost

naša djeca s posebnim potrebama

planiranja i koordinacije pokreta, percepciju, svijest, mišljenje, znanje, pamćenje i učenje. Tako, na primjer, kad dijete padne i lupne glavicom o pod, "za uzvrat" dobije:

- osjet boli na glavici,
- zvuk udarca glavice o tvrdi pod, kao i
- sliku tog poda.

Ti osjeti stvaraju u djetetu temeljno senzoričko iskustvo; doživljaj koji mu omogućuje:

- bolju buduću procjenu stabilnosti tijela ("Ako se jako nagneš, možeš pasti."),
- bolje poznavanje osjetljivosti svog tijela ("Kad lupiš glavom, boli."),
- bolju procjenu udaljenosti od podloge na kojoj стојi ("Ovo je visoko. Ako padnes, možeš se ozlijediti."),
- bolju procjenu tvrdoće poda na osnovu opipa ("Pod je tvrd."),
- bolju procjenu tvrdoće na osnovu sjaja ("Ono što se sjaji, može biti tvrdo."),
- iskustvo prepoznavanja tvrdoće na osnovu zvuka ("Kad se čuje 'tup', znači da je tvrdo.").

Ovaj bogat senzorički unos bit će uspoređen s ranijim unosima, doživljajima, iskustvima. To će vjerojatno rezultirati intuitivnim zaključkom djeteta da je bolje pasti na guzu negoli na glavicu, ili da pad na glavicu ne boli ako si na mekanom madracu, ako nije s visine itd.

Govorno-motoričke igre

poticanju djece koja imaju govorno-jezične teškoće preporučuju se, između ostalog, govorno-motoričke igre između roditelja i djece. Zašto?

1. Uključenost roditelja kao partnera u govorno-motoričkim igrama osigurava veliki broj svakodnevnih prilika za igranje, potrebnu razinu bliskosti, pojačanu afektivnost, korištenje dragocjenih intuitivnih roditeljskih strategija i primjerenost sadržaja. U svojoj obitelji dijete ima najviše prilika za praktično-situacijsku komunikaciju i vježbanje jezične uporabe.
2. Igranje s roditeljima koje uključuje motoričku aktivnost, obilje tjelesno-afektivne komunikacije i "otkačenost" svih sudionika, djeca naprosto obožavaju. Uživanje u različite uloge i sudjelovanje u "kao da" igrama važni su pokretači dječjeg kognitivnog i govorno-jezičnog razvoja (proširivanja rječnika, na primjer).
3. Povećana količina afektivnosti i neverbalne komunikacije osigurava pojačanu izražajnost, lakše druživanje pažnje, "dopunjavanje" značenja izgovorenih riječi (razumijevanje), dopunsko ulaženje u simboliku geste i tečnije sporazumijevanje.

4. Motorička aktivnost "budi" mozak donoseći mu bogat senzorni unos: vestibularne podražaje, proprioceptivne podražaje, taktilne podražaje, vidne podražaje... Poticanje motoričkih sposobnosti dodatni je cilj govorno-motoričkih igara. Motorički, razvojno poticajni obrasci pokreta, temelj su na kojem se grade govorne i jezične strukture.

5. Kvalitetna kretanja, tj. pokreta (dinamika, trajanje, brzina, ritam, prostornost...) tijekom govorno-motoričkih igara u prirodnom je suglasju s vokalizacijom, glasanjem, sloganovnom strukturu riječi, ritmom riječi i rečenica. Time pomaže slušno-govornim mehanizmima, boljem uočavanju slušnom primijenjenoj informaciji, lakšem oblikovanju govornih iskaza, izgradnji predodžbi i asocijaciji.

6. "Maminski" govor (nešto viši ton, sporiji tempo i širi intonacijski obrisi), potpomognut čarolijom varijacija govornih vrednota (varijacije tempa, ritma, intenziteta...), dodatno pobudjuje slušnu pažnju malog djeteta. Takav govor tijekom govorno-motoričkih igara "magnet" je za djecu usporena govorno-jezičnog razvoja.

7. Značenja riječi. Pokret se koristi i kao dodatno sredstvo u ovlađavanju značenjima riječi i izgradnji pojmove. Kod djece usporena govorno-jezičnog razvoja taj proces može biti otežan i sa stanovišta razumijevanja riječi, a ne samo sa stanovišta njihove uporabe (zapamćivanja, jezičnog oblikovanja, izgovora...). To se odnosi na sve vrste riječi: imenice, glagole, pridjeve, prijedloge, brojeve...

8. Jezično izražavanje. Govorno-motoričke igre zapravo su mali stihovi i pjesmice u kojima su mnogi jezični i gramatički problemi djeci servirani "kao na tanjuru".

Dijete kao istraživač

ala dijeca svojstva predmeta otkrivaju diranjem, lizanjem, grickanjem, mirisanjem, kuckanjem, bacanjem na pod, promatranjem, osluškivanjem i sl. Djetetu je, dakle, potrebno bogato istraživačko iskustvo i zvuk riječi kojima se imenuju ta različita svojstva i obilježja. I dobro razumijevanje značenja pridjeva važno je bez obzira može li dijete već aktivno koristiti te riječi u svom govoru. Prosječan trogodišnjak razumije i govorii većinu ovih riječi: *velik - malen, dobar - zločest, ružan - lijep, star - nov, tvrd - mekan, hladan - topao - vruć, mokar - suh, prazan - pun, privaj - čist, glasan - tih, ljut - veselo - tužan, brz, težak, nježan, gladan, žedan, umoran, pospan, budan, bolestan, visok, potrgan, strašan, kiseo, itd.* Čak ako dijete ima već 3

naša djeca s posebnim potrebama

godine, a govori tek 20-ak riječi, razumijevanje značenja što većeg broja riječi, pa tako i pridjeva, bitno je za njegov spoznajni razvoj, važno za njegov pasivni rječnik i preduvjet za uporabu u govoru, jednoga dana.

Igrajmo se!

Kako, na primjer, pomoći djetetu (njegovom stalno učećem mozgu) da iskoristi senzorički podražaj s ciljem lakšeg razumijevanja značenja riječi **tvrdi** i "uvježba" uporabu te riječi?

Napravimo malu **govorno-motoričku igru!** Na primjer: tih i polako sagnite se u neposrednoj blizini djeteta (kao da ste na nekom tajnom zadatku...).

Kucnite tih po svojoj glavi (4 puta, u ritmu slogova) govorеći: "TVRDA GLAVA."

Kucnite tih po svojoj bradi (4 puta, u ritmu slogova) govorеći: "TVRDA BRADA."

Odjurite do vrata pa kucnite tih po njima (4 puta, u ritmu slogova) govorеći: "TVRDA VRATA."

Zatim kucnite male jače. Kad zaboli, opširno to prokomentirajte. Pozovite djetete da i ono kucka. Ako treba, pomožite mu da "namjesti" prste za kucanje. Dijete već ima senzorička iskustva od ranije. Vi mu ne otkrivate ništa novo. Samo ga potičete da se ponovno malo igra kucanja (a dječa to vole) i uči pravilnost u ponavljanju riječi **tvrdi**. Sljedeći put ponudite djetetu svoju glavu da po njoj kucne. Kad vas kucne, možete "odglimuti" kada do vas glava jako boli (od kucanja). Zatim priznajte da ste se šalili, pa nježno kucnite po djetetovoj glavici (4 puta) govorеći: "TVRDA GLAVA."

Medusobno, jedno - drugo, kuckajte po glavi. Pa po bradi. Pa zajedno odjurite i kucnite po vratima. Uvježbajte to kao malu cjelinu, igru u dvoje, popraćenu medusobnim kucanjem: "TVRDA GLAVA. TVRDA BRADA. TVRDA VRATA!!!"

Kuckajte po zidu, po, stolu, po svemu u svojoj okolini. Spajajte po dvije riječi u rečenicu; pridjev i imenicu (**Tvrdi stol. Tvrdi koljena.** i sl.). Ako nešto nije tvrdio, recite: "NJE TVRDO. NJE TVRDO." Postavljajte pitanje: "KAKAV JE ZID?" Kasnije, dok dijete kucka po, recimo, prozoru, pitajte: "TVRDI PROZOR?"

"Tvrdi" riječi

Sama riječ **tvrd** izuzetno je teška za izgovor. Sastoji se od samih konsonanata. "Zvuči" tvrd! Kad se radi o sasvim maloj djeci, naš je zadatak da ih ohrabrimo da se upuštaju u istraživanje okoline, rukama i riječima. Ne tražimo bespri-

je koran izgovor. U toj dobi to jednostavno nije važno. Usaporenite riječ **tvrd** s riječju **mekano...**

O **tvrdoci** dijete saznaće dodirom, u ovom slučaju – kucanjem, putem osjeta koji se prenosi receptorima s njegovih prstišta, zglobova, s glave, koljena.... ali i putem slušnih receptora, jer čuje zvuk - zvuk udarca svog prsta po tvrdoj podlozi. Dijete istodobno vidi kako izgledaju predmeti koji su obično tvrdi. Pamići koji su to predmeti uvijek tvrdi (stolovi, prozori, vrata...). Kad je na podu tepih, ne čuje se kucanje, nije tvrd, ne boli ako lopneš...

A jabuka? Kakva je jabuka?

Bitno je da djeca uče svim svojim osjetilima. Tu činjenicu obilato treba koristiti kad se radi o djeci usporenu govorno-jezičnog razvoja ili o djeci koja iz bilo kojeg razloga otežano uče (djeca usporenog psihomotornog razvoja, djeca oštećena sluha ili vida i dr.). Što je veći broj osjetila uključen u doživljavanje, to je kvalitetniji senzorički unos, a time su i percepcija i pamćenje bolji. Još dok je dijete sasvim malo, svi koristimo riječi poput "To fuji To pec! To joji!" i tome slično. Kasnije koristimo riječi "Nije fino. Vruće je. Bol. Tvrdo je" i sl., a onda, prijevremeno, skratimo "priču" i odjednom počnemo dijete obraziti informacijama o boji predmeta. Tako se dogodi da trogođišnja na pitanje "Kakva je jabuka?" odgovori "Crvena.", a na pitanje "Kakvajoš?" kaže "Plava." jer misli da je rekao pogrešnu boju. Mi odrasli počeli smo zaboravljati na bazične doživljaje koje dijete ima kad zagrizi jabuku pa smo prerano uveli boje "u modu". Zato ćemo generaciju djece koja prerano bivaju "bombardirana" nazivima boja, slovima i brojkama, a koja u svom aktivnom rječniku nemaju izraze kojima bi opisali svoje temeljne senzoričke doživljaje, tj. osnovna svojstva nečega. Jer, na zaboravimo, i nama odraslima, a ne samo trogođišnjima, jabuka je, prvenstveno, fina. Kisela ili slatka, sočna, ponekad pretvrda... I, naravno, nije uvijek crvena. Ja najviše volim slatkice. A to su, najčešće, one žute. Ali moraju biti mekane i sočne... Prije svega, sočne! *

LITERATURA:

1. Ayres, A. J. (2002.): *Dijete i senzorna integracija*, "Naklada Slap"
2. Greenspan, S.I. (2003.): *Dijete s posebnim potrebama*, Ostvarenje d.o.o., Donji Vukovjevac
3. Rade, R. (2002.): *Poticanje rangov govorno-jezičnog razvoja*, Foma, Zagreb
4. Stančić, V. i Ljubešić, M. (1994.): *Jezik, govor, spoznaja*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb